

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ТА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

ОБЛІКОВА КАРТКА
об'єкта культурної спадщини

Опішнянське городище (найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
Археологічний	Споруда	На державний облік не взято

1. Дата утворення об'єкта:

Середньовіччя, роменська культура; сер. VIII – поч. IX ст.
--

2. Місцезнаходження об'єкта

Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська область, за 1,9 км (азимут 42°) на північ – північний-схід від Опішнянської селищної ради, 0,75 км (азимут 99°) на схід – південний-схід від музейно-адміністративного корпусу Національного музею-заповідника українського гончарства, в ур. Городище. Географічні координати центральної частини майданчика городища: N 49°97'22.02", O 34°62'45.06" (датуm WGS 84). Під'їзд: з м. Полтави – до смт. Опішня автотрасою Н 12 (Т-1706), далі – на північ вул. Леніна, на схід – до вул. Червоногвардійської, від якої вул. Партизанською на північ і на схід – вул. Панченка, далі – ґрунтовою дорогою до схилів останця з городищем.
--

3. Охоронний номер пам'ятки

Охоронний номер не присвоєно.

4. Дати і номери рішень, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки

Рішенням Полтавського облвиконкому № 247 від 23.04.1982 р. віднесене до числа пам'яток археології місцевого значення.

5. Функціональне використання:

Сучасне використання	Первісне призначення	Інші (протягом часу існування об'єкта)
Задернована ділянка археологічного об'єкта і кладовище	Територія поселення роменської культури	Кладовище кін. XIX – XX ст.

6. Стислий опис об'єкта:

Розташування	Городище розміщене на правому березі р. Ворскли, у північно-східній частині селища. Розташоване на пласкому, незначно пониженому у східний бік пагорбі заввишки понад 80 м над рівнем заплави – останці корінного берега, відрізаного від плато долиною струмка Тарапуньки і балками. З півночі і заходу вздовж схилів наявні сліди видобування
---------------------	---

	глини місцевим населенням. У північно-західній частині розташоване кладовище, з південно-східного боку і в центрі – рештки задернованих розкопів І.І. Ляпушкіна (1940, 1957 рр.) та О.В. Сухобокова (1974-1975 рр.).																		
Характеристика об'єкта	Територія <i>городища</i> визначена за поширенням культурних решток на поверхні, заглибинами від жител та результатами розкопок на майданчику. Розміри: протяжність по довшій вісі схід–захід – 150–160 м, коротшій північ–південь — 40–50 м. Загальна площа — 0,8 га. Географічні координати встановлених меж поширення підйомних матеріалів: <table><tr><th>Межі</th><th colspan="2">Градуси, мінути, секунди (datum WGS 84)</th></tr><tr><td></td><th>N</th><th>O</th></tr><tr><td>північно-східна</td><td>49°97'23.72"</td><td>34°62'47.20"</td></tr><tr><td>південно-західна</td><td>49.97'19.80"</td><td>34°62'43.92"</td></tr><tr><td>північно-західна</td><td>49°97'25.05"</td><td>34°62'38.40"</td></tr><tr><td>південно-східна</td><td>49°97'17.98"</td><td>34°62'57.29"</td></tr></table> Зі східного боку розташовані рештки укріплень, що склалися з дерево-земляного валу заввишки 2,5–3,0 м, невисокого ескарпу близько 1,0 м та заплилого рову. Протяжність укріплень – 32 м. Експедиціями під керівництвом І.І. Ляпушкіна та О.В. Сухобокова вивчено більшу частину площі городища, здійснені два перетини його валу і рову. Недослідженою залишилася площа під кладовищем на невеликі ділянки вздовж його схилів (близько 10 %). Будівельні рештки представлені залишками житлових і господарських споруд. Провідним типом житла була дерев'яна будівля із заглибленою частиною, з останцевою глиняною піччю в одному з кутів. Господарські споруди представлені ямами різноманітного призначення. В цілому досліджено 23 житла, 2 господарські споруди та 39 ям, частина котлованів яких після розкопок законсервована. Серед знахідок, отриманих в результаті розкопок, виявлені предмети особистого і побутового призначення, численні уламки ліпного посуду та ін. виробів. Керамічний комплекс складають уламки ліпного посуду (горщики і сковорідки), невелика кількість фрагментів гончарного посуду й амфорної тари з різних центрів Північного Причорномор'я. З досліджених комплексів походить виразна добірка зооморфної керамічної пластики і пряслиць, а також мініатюрного посуду й ін. вотивних виробів. Вироби з кістки представлені проколками та кочедиками. В невеликій кількості наявні вироби із заліза (деталі вузди, ножі, кресало тощо) та кольорових металів (пряжки, персні, серги). Виявлені також пастові і склопастові намистини. В матеріальній культурі городища простежуються певні кочівницькі елементи. Опішнянське городище належить до кола широко відомих в світі пам'яток, матеріали яких є еталонними для вивчення етнічних процесів на території Дніпровського Лівобережжя, пов'язаних із зародженням роменської культури, контактів між осілим і кочовим населенням фінальної доби раннього середньовіччя. Дослідницький потенціал пам'ятки та решток матеріальної культури її населення ще остаточно невичерпаний, а туристичний – використовується сьогодні в роботі Національного музею-заповідника українського гончарства.	Межі	Градуси, мінути, секунди (datum WGS 84)			N	O	північно-східна	49°97'23.72"	34°62'47.20"	південно-західна	49.97'19.80"	34°62'43.92"	північно-західна	49°97'25.05"	34°62'38.40"	південно-східна	49°97'17.98"	34°62'57.29"
Межі	Градуси, мінути, секунди (datum WGS 84)																		
	N	O																	
північно-східна	49°97'23.72"	34°62'47.20"																	
південно-західна	49.97'19.80"	34°62'43.92"																	
північно-західна	49°97'25.05"	34°62'38.40"																	
південно-східна	49°97'17.98"	34°62'57.29"																	
Наявність творів мистецтва	Твори мистецтва в межах поселення відсутні.																		

7. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

--

8. Ступінь схоронності об'єкта:

Добрий, задовільний, незадовільний, аварійний	Загальний стан ділянки, на якій розміщені рештки городища та його культурні нашарування, — в цілому задовільний. Акт обстеження технічного стану — № 3 від 27 листопада 2013 р.
--	--

9. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Научный отчёт	1940	Ляпушкін І.І. (Інститут історії матеріальної культури АН СРСР)	Науковий архів Інституту археології НАН України (м. Київ), ф. ІА/ДН., спр. 1-2; Архів ІИМК РАН, рукоп. отд. (г. Санкт-Петербург), ф. 35, оп. 1, 1940 г., д. 14 – 20.
Научный отчёт	1957	Ляпушкін І.І. (Інститут історії матеріальної культури АН СРСР)	Науковий архів Інституту археології НАН України (м. Київ), ф. е., спр. 1957/15.
Науковий звіт	1971	Кучера М.П., Сухобоков О.В. (Інститут археології АН УРСР)	Науковий архів Інституту археології НАН України (м. Київ), ф. е., спр. 1971/17а.
Науковий звіт	1974	Сухобоков О.В. (Інститут археології АН УРСР)	Науковий архів Інституту археології НАН України (м. Київ), ф. е., спр. 1974/31.
Науковий звіт	1975	Сухобоков О.В. (Інститут археології АН УРСР)	Науковий архів Інституту археології НАН України (м. Київ), ф. е., спр. 1974/26а.
Матеріали інвентаризації	2013	Пуголовков Ю.О. (Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА)	Науковий архів Центру охорони та досліджень пам'яток археології управл. культури Полтав. ОДА, фонд пам'яткоохор. робіт, спр. 92.

10. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Матеріали обстежень та розкопок городища 1940 – 1975 рр. у складі повної колекції знахідок (уламки і цілі форми ліпного й гончарного посуду, виробів з металу, кістки, каменю – понад 1800 од.) зберігаються у фондах та експонуються у Полтавському краєзнавчому музеї, частина колекції 1940 р. – у Національному музеї історії України.
Архівні матеріали	1. Днепро́вская археологическая экспедиция 1940 г. Левобережный отряд. Фотоальбом з розкопів «Материалы к отчету И.И. Ляпушкина». 1940 р. // НА ІА НАНУ. — ф. ІА/ДН., спр. 1. — 22 арк., 22 фото. 2. Днепро́вская археологическая экспедиция 1940 г. Ляпушкин И.И. Материалы к изучению Юго-Восточных границ восточных славян. Из полевых археол. изысканий 1940 г. по среднему течению р. Ворсклы (Полтава — Бельск) // НА ІА НАНУ. — ф. ІА/ДН., спр. 2. — 36 арк. 3. Ляпушкин И.И. Левобережный отряд Днепро́вской экспедиции (нач. эксп. Третьяков П.Н.). Отчёт, описание обследованных памятников по р. Ворскле от г. Полтава до с. Куземин. Дневн. раскопок городища в с. Опошня Полтавск. обл. Оп. находок, журн. нивелир., чертежи // Архив ИИМК РАН, рукоп. отдел. — Ф. 35. — Оп. 1 — 1940 г. — Д. 14 – 20.

	4. Ляпушкин И.И. Отчет о работе Днепровского Левобережного отряда Южно-Русской археологической экспедиции АН СССР, 1957 г. // НА ІА НАНУ. — Ф.е. — Спр. 1957/15. — 28 с., 63 табл. 5. Кучера М.П., Сухобоков О.В. Звіт про роботу Лівобережного розвідзагону Інституту археології АН УРСР за 1971 р. // НА ІА НАНУ. — Ф.е. — Спр. 1971/17а — 74 с., 29 табл. 6. Сухобоков О.В. Отчет о раскопках городищ 8-13 вв. близ с. Ницаха, Тростянецкого р-на Сумской обл. и разведках на территории Полтавской и Сумской обл. в 1973-74 гг. // НА ІА НАНУ. — Ф.е. — Спр. 1974/ 31. — 86 с., 9 табл. 7. Сухобоков О.В. Отчет о работе Днепровского Левобережного отряда Славяно-русской экспедиции ИА АН УССР в 1975г. // НА ІА НАНУ. Ф.е. — Спр. 1975/26а. — 39 с., 28 табл.
Бібліографічні матеріали	8. Ляскоронский В.Г. Городища, курганы и длинные (змиевые) валы по течению рр. Псла и Ворсклы // Тр. XIII АС. — М., 1907. — Т. I. — С. 184 – 185. 9. Ляпушкин И.И. Материалы к изучению юго-восточных границ восточных славян // КСИИМК. — М., 1946. — Вып. XII. — С. 117 – 127. 10. Ляпушкин И.И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа // МИА — М.-Л., 1961. — № 104 — С. 268 – 304. 11. Сухобоков О.В., Иченская О.В., Юренко С.П. Новые исследования славянского поселения близ Опошны // Археол. открытия 1975 г. — М.: Наука, 1976. — С. 395 – 396. 12. Сухобоков О.В., Юренко С.П. Керамический комплекс Опошнянского городища (вторая половина VIII в. н. э.) // Археол. исследования на Полтавщине. — Полтава, 1990. — С. 87 – 95. 13. Сухобоков О.В., Юренко С.П. Опошнянское городище: по материалам археологических исследований 1975 г. — Полтава, 1995. — 72 с.: ил. — (Препринт / НАН Украины, Ин-т архел.; ЦОДПА, вып. 6).

11 До облікової картки додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування матеріалів	Кількість	Дата виконання	Виконавець
<i>Графічні матеріали</i>			
1. Опішнянське городище. Місце розташування на карті області. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.	1	2014	Коверко А.В.
2. Опішнянське городище. Карта місцезнаходження. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл. (основа: Главн. штаб. — Диканька. — М-36 -82. — М 1:100 000. — Сост. местн. 1987 г. — М., 1992).	1	2014	Пуголов Ю.О., Коверко А.В.
3. Опішнянське городище. Генеральний план з позначенням місцезнаходження досліджених об'єктів. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.	1	2014	Пуголов Ю.О.
<i>Фотофіксація</i>			
4-5. Опішнянське городище. Космічні фотознімки. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл. За програмою «Google Earth».	2	2014	Коверко А.В., Пуголов Ю.О.
6. Опішнянське городище. З півн. заходу. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.	1	2010	Супруненко О.Б.

7. Опішнянське городище. Вигляд з <i>південного заходу</i> . Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.	1	2013	Пуголовок Ю.О.
8. Опішнянське городище. Південно-східна частина. Заглибина перерізу валу і рову. Розкопки О.В. Сухобокова, 1975 р. <i>З північного заходу</i> .	1	2013	Пуголовок Ю.О.
9. Опішнянське городище. Центральна частина майданчика. Заглибини котлованів досліджених жител 4 і 14. Розкоп. І.І. Ляпушкіна, 1957 р.	1	2013	Пуголовок Ю.О.
<i>Рисунки, таблиці</i>			
10. Опішнянське городище. Типи досліджених житлових будівель. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.	1	2013	Пуголовок Ю.О.
11. Опішнянське городище. Салтівські імпортні речі в матеріальному комплексі городища. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.	1	2013	Пуголовок Ю.О.
12. Опішнянське городище. Зразки наміста. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл. <i>Кольорове скло і склопаста</i> .	1	2013	Пуголовок Ю.О.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Старший науковий співробітник Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації	магістр, спеціальність «Історія»	Пуголовок Ю.О.		12.01.2014

Керівник органу охорони культурної спадщини —
Начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації

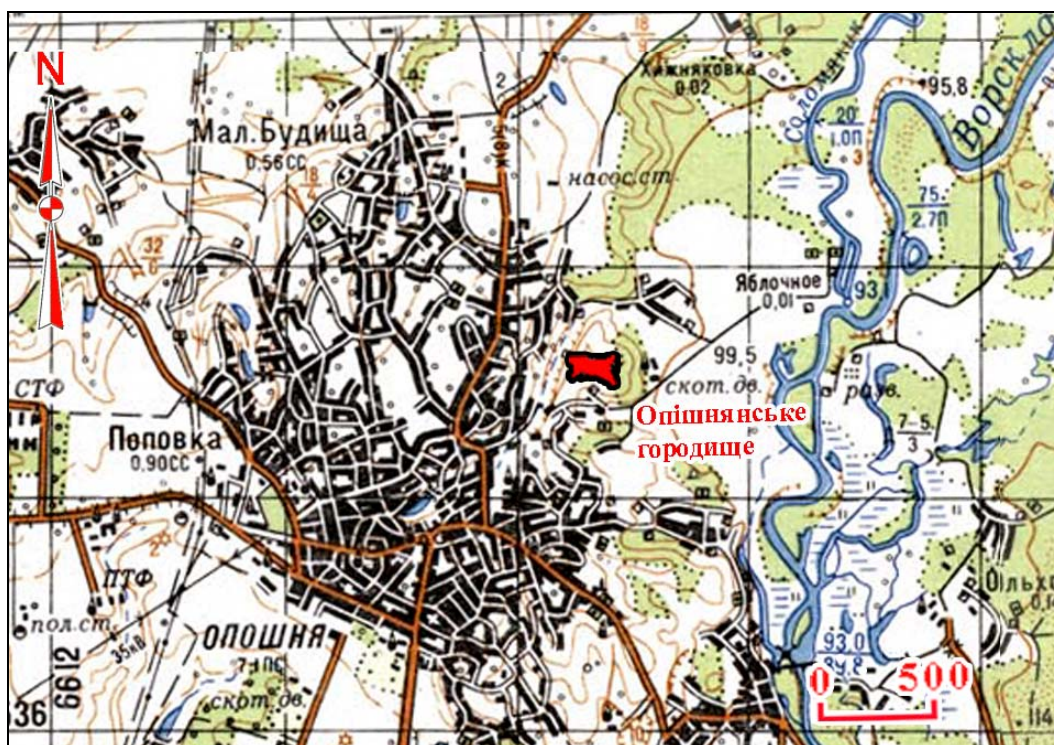
Г.І. Фасій

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Ілюстрації

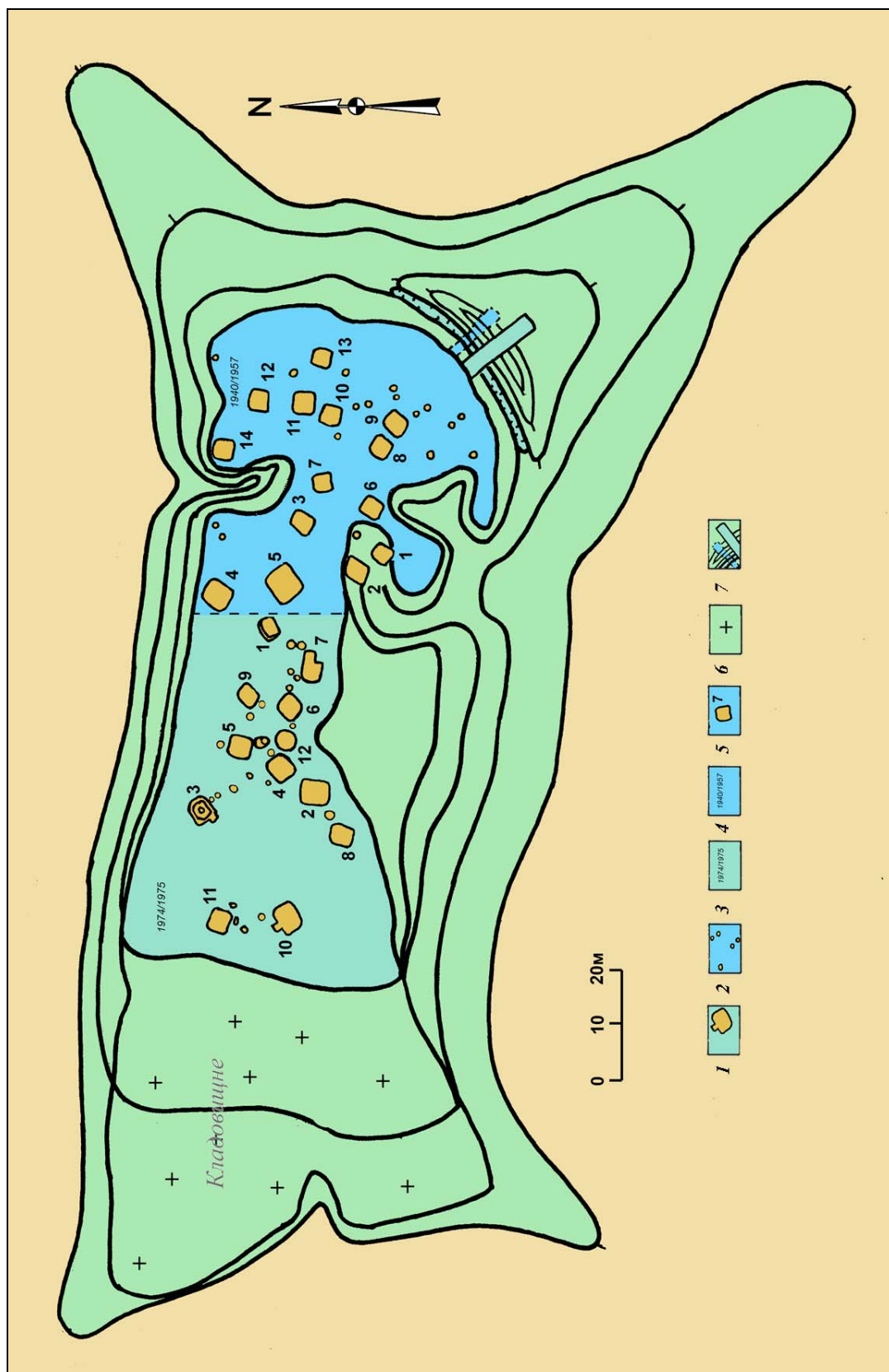

1. Опішнянське городище. Місце розташування на карті області. Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.

2. Опішнянське городище. Карта місцезнаходження.

Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
(основа: Главн. штаб. — Диканька. — М-36 -82. — М 1:100 000. — Сост. местн. 1987 г. — М., 1992).

3. Опішнянське городище. Генеральний план з позначенням місцезнаходження досліджених об'єктів (жител і господарських ям).

Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.

Умовні позначення: 1 – житлово-господарські об'єкти; 2 – ями; 3 – розкопи І.І. Ляпушкіна 1940 та 1957 рр.; 4 – розкопи О.В.Сухобокова 1974 і 1975 рр.; 5 – номери жител; 6 – новітнє кладовище; 7 – оплилі котловани археологічних перерізів укріплень городища.

Укл. О.В. Сухобоков, Ю.О. Пуголов, А.В. Коверко, 2013 р.

4-5. Опішнянське городище. Космічні фотознімки (з нанесенням графічного плану).

Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
За програмою «Google Earth». Підг. Ю.О. Пуголовок, А.В. Коверко, 2013 р.

6. Опішнянське городище. Вигляд з північного заходу.
Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
Фото О.Б. Супруненка, 2010 р.

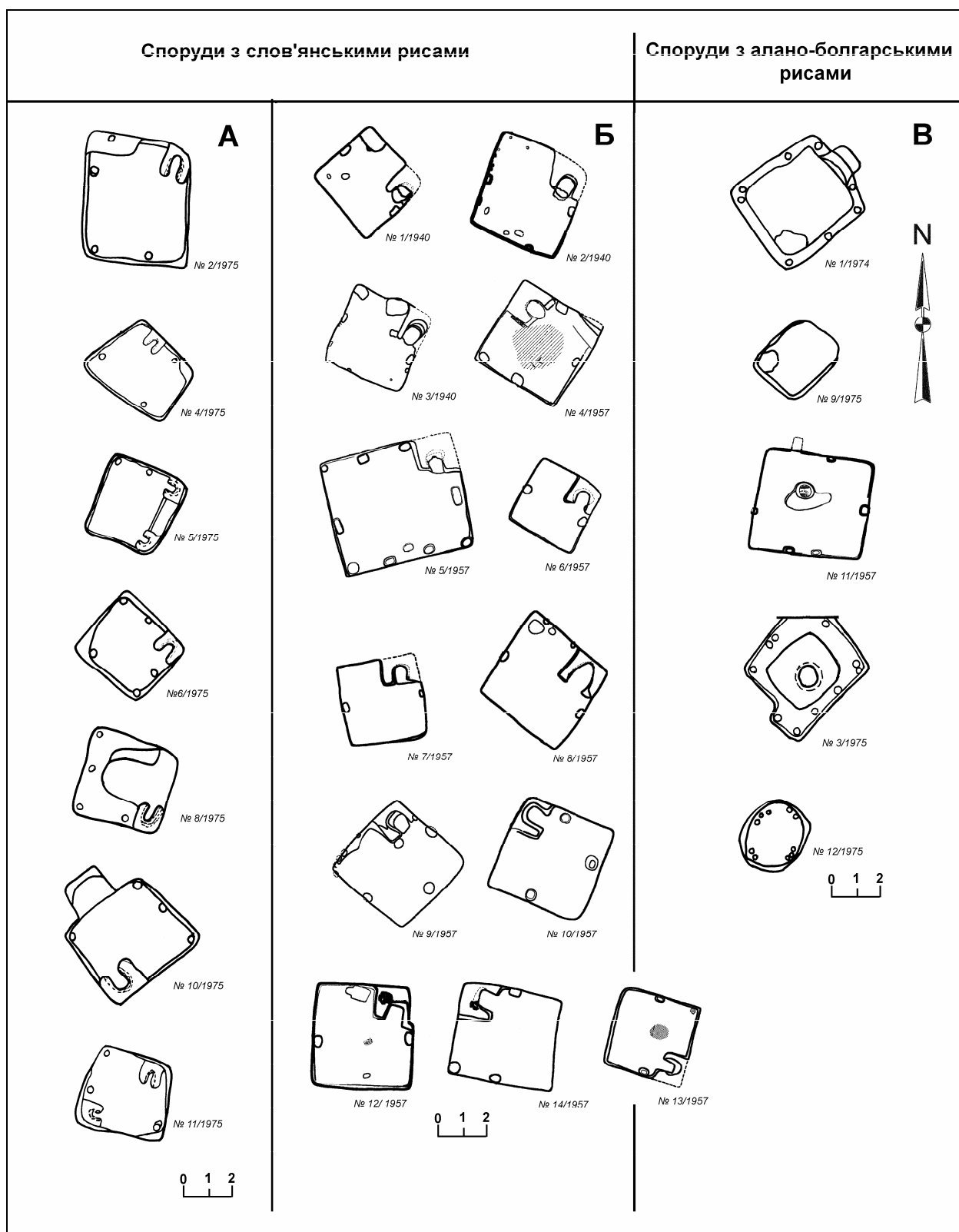
7. Опішнянське городище. Вигляд з південного заходу.
Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
Фото Ю.О. Пуголовка, 2013 р.

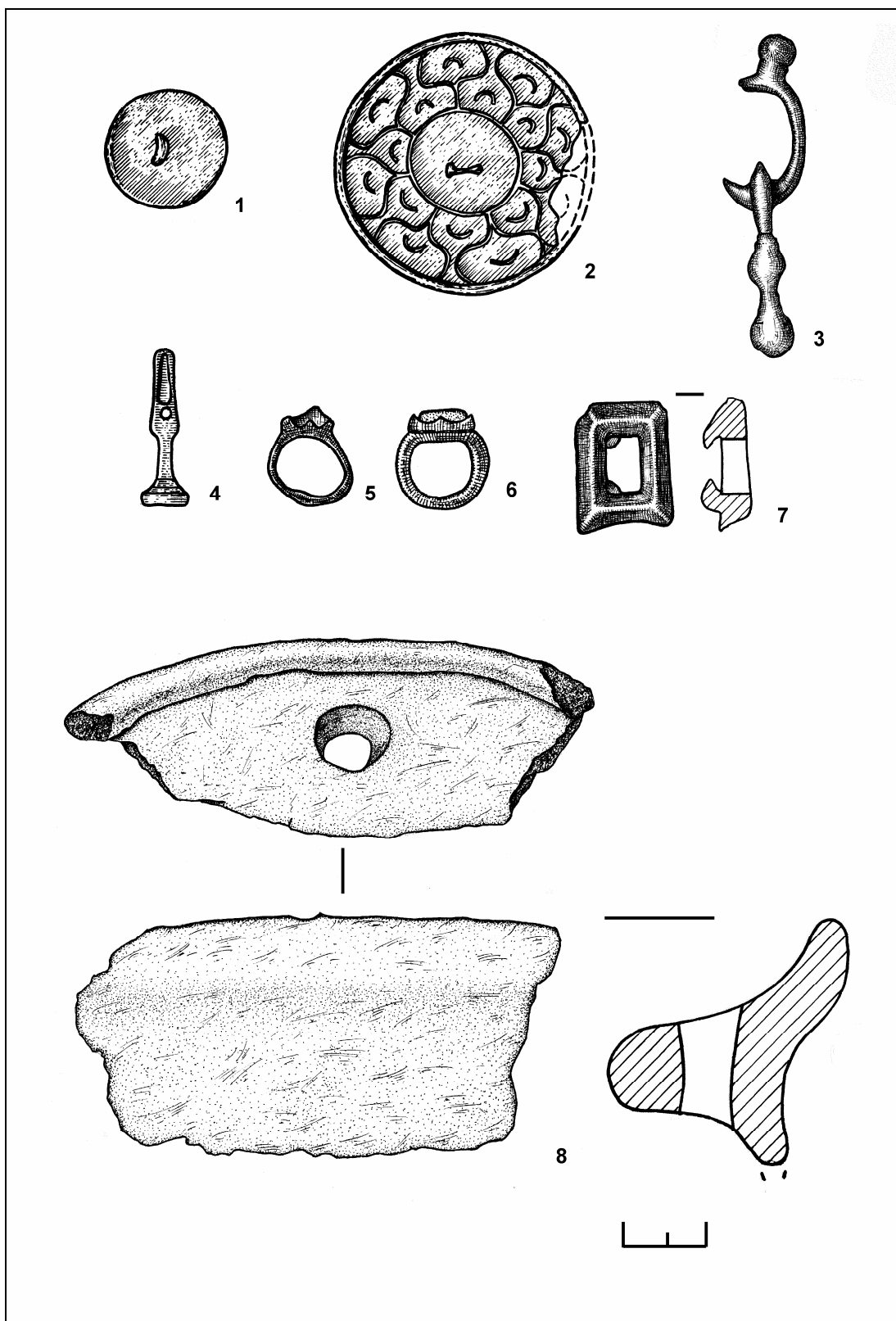
8. Опішнянське городище. Південно-східна частина. Заглибина перерізу валу і рову. Розкопки О.В. Сухобокова, 1975 р. *З північного заходу.*
Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
Фото Ю.О. Пуголовка, 2013 р.

9. Опішнянське городище. Центральна частина майданчика.
Заглибини котлованів досліджених жител 4 і 14. Розкопки І.І. Ляпушкіна, 1957 р.
Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
Зі сходу. Фото Ю.О. Пуголовка, 2013 р.

10. Опішнянське городище. Типи досліджених житлових будівель.
 Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.
 За Ю.О. Пуголюком, 2013 р.

**11. Опішнянське городище. Салтівські імпортовані речі
в матеріальному комплексі городища.**

Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.

1-7 — бронза; 8 — кераміка.

За Ю.О. Пуголовком, 2013 р.

12. Опішнянське городище. Зразки намиста.

Опішня, смт., Опішнянська селищна рада, Зіньківський р-н, Полтавська обл.

Кольорове скло і склопаста.

Розкопки І.І. Ляпушкіна та О.В. Сухобокова. *Полтавський краєзнавчий музей*. Фото 2013 р.